

سوال و جواب حقوق جزای اختصاصی ۴

سؤال 1: در جریان یک مشاجره خانوادگی، حمید با عصبانیت به برادرزن خود گفت: «تو با چند نفر رابطه نامشروع داشتی و از این راه پول درمیاری!» برادرزن از او شکایت کرد. با توجه به قانون مجازات اسلامی، این رفتار از چه عنوان‌های مجرمانه‌ای برخوردار است؟ آیا امکان جمع بین این عناوین وجود دارد؟

پاسخ: گفته‌ی حمید متضمن نسبت دادن زنا به مخاطب است و مشمول ماده ۲۴۵ قانون مجازات اسلامی (قذف) می‌باشد. از آنجا که نسبت دادن زنا یا لواط بدون اثبات شرعی، جرم حدی است و مجازات آن ۸۰ ضربه شلاق می‌باشد. همچنین، این گفتار حاوی توهین نیز هست، اما طبق قاعده «تداخل حد و تعزیر»، در صورت تحقق جرم حدی، تعزیر مشابه (یعنی توهین) دیگر مجازات نمی‌شود. بنابراین فقط مجازات قذف اعمال می‌شود.

سؤال 2: یکی از نمایندگان مجلس شورای اسلامی در نطق علنی خود در صحن علنی مجلس، بدون ارائه دلیل یا مدرک، مدیرعامل یکی از شرکت‌های دولتی را به اختلاس میلیاردی متهم کرد. آیا این گفتار جرم افترا محسوب می‌شود؟ آیا نماینده مسئولیت کیفری دارد؟

پاسخ: اگرچه نسبت دادن جرم بدون مدرک، مشمول ماده ۶۹۷ قانون مجازات اسلامی (افترا) می‌شود، اما مطابق اصل ۸۶ قانون اساسی، نمایندگان مجلس در مقام ایفای وظایف نمایندگی، در برابر اظهارات خود در مجلس مصونیت دارند. بنابراین در صورتی که نطق در چارچوب وظایف نمایندگی انجام شده باشد، رفتار نماینده فاقد وصف کیفری است.

سؤال 3: سارا با دسترسی به اطلاعات واقعی درباره روابط خصوصی همکار خود، او را تهدید کرد که اگر ارتقای شغلی به او داده نشود، اطلاعات را به مدیریت شرکت افشا خواهد کرد. آیا تهدید به افشای اطلاعات واقعی، جرم تلقی می‌شود؟

پاسخ: بله. تهدید به افشای اطلاعات خصوصی، هرچند واقعی باشد، در صورتی که با قصد ارباب و اخاذی یا تحمیل خواسته‌ای ناروا همراه باشد، مشمول ماده ۶۶۹ قانون مجازات اسلامی (تهدید به ضرر حیثیتی) است. عنصر روانی و سوءنیت در قصد تحمیل، محقق است.

سؤال 4: در یک برنامه زنده تلویزیونی، یکی از فعالان سیاسی خطاب به قاضی بازنشسته گفت: «تو باعث نابودی دستگاه قضا شدی و معلوم نیست چه زد و بندهایی با مفسدان داشتی!» آیا این گفته‌ها قابل تعقیب کیفری‌اند؟

پاسخ: اگر اظهارات مذکور فاقد ادله مستند باشد و مشتمل بر نسبت دادن صفات توهین‌آمیز یا جرم بدون اثبات باشد، مشمول ماده ۶۰۸ (توهین) و ماده ۶۰۹ (توهین به مقامات) خواهد بود. آزادی بیان به معنای آزادی توهین یا افترا نیست؛ باید مستند، محترمانه و در چارچوب نقد باشد.

سؤال 5: مریم در صفحه توئیتر خود نوشت که یکی از بیمارستان‌های دولتی با همکاری یک پزشک، اعضای بدن بیماران فوت‌شده را به فروش می‌رساند. این ادعا دروغ بود. آیا قابل پیگرد کیفری است؟

پاسخ: بله. رفتار مریم مصداق نشر اکاذیب به قصد تشویش اذهان عمومی است (ماده ۶۹۸ ق.م.ا). تفاوتی نمی‌کند که شاکی شخص حقیقی یا حقوقی باشد. در صورتی که اطلاعات نادرست موجب بی‌اعتمادی عمومی شود، جرم محقق است.

سؤال 6: رضا در توئیتری نوشت: «کاش ما هم بلد بودیم با خانم‌های بالا دستی کار راه بندازیم!» که مخاطب آن، رئیس سابق محل کارش بود. آیا این جمله قابل تعقیب کیفری است؟

پاسخ: بله. اگرچه جمله به صورت صریح توهین نیست، اما در عرف اجتماعی، کنایه‌ای توهین‌آمیز تلقی شده و موجب وهن حیثیت طرف مقابل است. بنابراین طبق ماده ۶۰۸ ق.م.ا توهین محسوب می‌شود. سوءنیت از بافت و قرائن کلام قابل استنتاج است.

سؤال 7: مهدی به کمیسیون اصل ۹۰ مجلس گزارشی ارسال کرد و مدیر اداره را به رشوه متهم کرد، اما هیچ مدرکی ارائه نکرد. بعداً بی‌گناهی مدیر اثبات شد. آیا مهدی مرتکب افترا شده است؟

پاسخ: بله. طبق ماده ۶۹۷ ق.م.ا، چنانچه شخصی عملی مجرمانه را صراحتاً و بدون دلیل به دیگری نسبت دهد، مرتکب افترا شده، حتی اگر این نسبت به مقام رسمی ارائه شده باشد. ارسال گزارش رسمی مصونیت ایجاد نمی‌کند، مگر ثابت شود به حسن نیت و با مستندات قابل دفاع انجام شده است.

سؤال ۸: در یک جلسه عمومی، شخصی گفت: «یکی از اعضای همین شورا با کارمند زن روابطی خارج از عرف داشته!» و همه مخاطبان منظور گوینده را فهمیدند. آیا این گفته مصداق قذف است؟

پاسخ: بله. مطابق ماده ۲۴۵ قانون مجازات اسلامی، نسبت دادن زنا یا لواط به فرد مشخص، حتی بدون ذکر نام، اگر قابلیت انتساب به شخص معین داشته باشد، قذف محسوب می‌شود. در اینجا، هویت فرد نزد مخاطبان شناخته شده است.

سؤال 9: یک خبرنگار در شبکه‌های اجتماعی نوشت: «واکسن‌های کرونایی که دولت وارد کرده باعث مرگ و نازایی شده و از طریق رشوه وارد کشور شده‌اند.» این ادعاها صحت نداشت. جرم چیست؟

پاسخ: این گفتار شامل نشر اکاذیب به قصد تشویش اذهان عمومی (ماده ۶۹۸ ق.م.ا) است و در صورتی که در فضای مجازی منتشر شده باشد، مشمول مواد ۱۶ و ۱۷ قانون جرایم رایانه‌ای نیز هست. نیت گوینده در بی‌اعتمادسازی عمومی و فقدان مدرک، عنصر روانی را تشکیل می‌دهد.

سؤال 10: کامران در گروه خانوادگی تلگرام، اسکرین‌شات‌ی از گفت‌وگوهای خصوصی میان خود و خواهرزنش را منتشر کرد که حاوی مطالبی حساس و شخصی بود. آیا جرم رخ داده است؟

پاسخ: بله. انتشار اطلاعات خصوصی اشخاص بدون رضایت، نقض حریم خصوصی و هتک حیثیت است. مطابق ماده ۱۷ قانون جرایم رایانه‌ای، افشای محتوای خصوصی افراد، حتی اگر واقعی باشد، ممنوع است و دارای وصف کیفری است.